

Bokrapport: **Gene Daniels och Warrick Farah ”Margins of Islam – Ministry in Diverse Muslim Contexts”**

Warrick Farah är en missionsteolog i Mellanöstern. Han har doktorerat i missiologi vid Fuller Theological Seminary. Hans forskning och texter fokuserar på människor med muslimsk bakgrund och handlar bland annat om omvändelse, vittnande och fenomenet med så kallade insiders i muslimsk kontext. Warrick Farah är ett pseudonym.

Gene Daniels är en missiolog vars specialitet är kvalitativ forskning i muslimvärlden. Under lång tid arbetade han med församlingsgrundande bland muslimer i centralasien och är författare till ett antal böcker och artiklar om kristen mission.

Margins of Islam är en antologi med Farah och Daniels som redaktörer. Det är framför allt en bok om kristen mission i olika delar av den muslimska världen. Alla författare i boken utgår från en evangelikal förförståelse när det kommer till bibelsyn och missionssyn. Bokens grundtanke är att det är svårt och inte alls önskvärt att tala om *ett Islam*. Enligt bokens författare kan bibliskt baserad mission aldrig handla om att möta eller nå ut till religionen Islam utan snarare om att möta och nå ut till muslimer. Bland de flesta muslimer världen över finns det en stor skillnad mellan formell, officiell teologi och de vardagliga religiösa praktikerna. Det blir även allt vanligare med muslimer som i praktiken är ateister. De praktiserar ingen form av tro på Allah men ser sig som en del av den muslimska gemenskapen och definierar sig som muslimer. Många muslimers religiösa uttryck befinner sig i det som bokens författare skulle kalla för Islams marginaler. Med en strikt definition av begrepp som Islam och muslimer skulle många av dessa möjligen definieras som icke-muslimer. Det är dock viktigare att lära känna hur människor förstår sig själva än att försöka klassificera dem utifrån.

I bokens inledande kapitel ställer teologen och islamvetaren Evelyn A. Reisacher grundläggande frågor som sätter ton för resten av boken. Vem representerar Islam? Hur definieras Islam? Vad är den minsta gemensamma nämnaren? I Reisachers resonemang blir det tydligt att det är betydligt svårare än vad man tror att ge svar på de frågorna. Islam är en oerhört spretig företeelse med rörelser, traditioner och religiösa uttryckssätt som har mycket få likheter med varandra. Inte ens den muslimska trosbekännelsen kan fullt ut fungera som minsta gemensamma nämnare. Den finns inte med i Koranen utan återfinns först i haditherna. Troligen användes inte trosbekännelsen i den form som den har idag av de första generationernas muslimer. Dessutom tolkar olika muslimska rörelser och inriktningar trosbekännelsens olika begrepp på en rad olika sätt. Enligt Reisacher är det inte alla tolkningar

och former för Islam som ses som normativa men det är inte ett normativt Islam som är föremålet för mission utan faktiska muslimer.

Farah definierar Islam som det ”meningsskapande” som muslimer ägnar sig åt i sin kontext i växelverkan med den uppenbarelse given till profeten Mohammed. Han menar att Islam under historien har varit i ständig utveckling. Inte minst när nya samhällen har införlivats i den muslimska gemenskapen. När detta har skett har man inte vänt sig till något slags officiellt Islam utan till lokala religiösa ledare för att få svar på sina andliga och praktiska frågor. Det resulterade i att lokala muslimska traditioner växte fram, alla unika och samtidigt på samma gång muslimska.

Efter bokens inledande delar följer 14 kapitel där varje kapitel beskriver en specifik muslimsk kontext och dess kontinuitet, och diskontinuitet, i relation till det som brukar uppfattas som ett normativt Islam. Texterna tar även upp de olika möjligheter och utmaningar som den specifika kontexten innebär för missionsuppdraget. Dessa kapitel behandlar muslimska kontexter på en mängd olika platser som sydasien, Bosnien, Frankrike, Turkiet, Nordafrika, Pakistan, Kina, Indonesien, forna sovjetstater, Storbritannien och Thailand, men även specifika folkgrupper som berber och uigurer eller specifika befolkningssegment som muslimska ungdomar. Boken ger en oerhört intressant inblick i olika delar av den muslimska världen och sätter verkligen fingret på hur spretigt Islam är. Jag kommer inte att redogöra för vart och ett av dessa kapitel men skulle vilja lyfta fram några delar som jag ser som extra intressanta.

Ett tema som återkommer i ett antal av bokens kapitel är hur utbredd det är med olika former av muslimsk folktro. Det kan handla om amuletter, besök vid heliga mäns gravar, praktiserandet av förbannelser, olika försök att skydda sig från eller kontrollera den demoniska världen och så vidare. Även om dessa företeelser inte accepteras av mer officiella former av ortodox Islam praktiseras de mer eller mindre av en majoritet av världens muslimer. En viktig källa till muslimsk folktro är sufismen eller den sufiska rörelsen. Man kan se sufismen som en slags muslimsk mysticism som enligt utövarna själva är lika gammal som Islam själv. Genom historien har det funnits sufiska mästare som har fungerat som en slags muslimska väckelsepredikanter som kallar människor till en erfarenhet av Gud och hans kärlek. Enligt sufismen är sharia religionens exoteriska eller yttre sida medan sufismen är dess esoteriska eller inre. Man betonar upplevelser och erfarenheter och det är vanligt med en form av dans för att framkalla transliktande tillstånd och gudomliga uppenbarelsen. En annan vanlig källa till muslimsk folktro är lokal synkretism som har skett när nya samhällen införlivats i den muslimska gemenskapen. Ett av de mer extrema exempel på det som ges i boken är sammanblandningen mellan Islam och afrikansk traditionell religiositet. Där är det bland annat vanligt med muslimska häxdoktorer som utför olika typer av ockulta riter för att hjälpa människor med demoniska problem. En annan företeelse är att man åter nedskrivna verser från Koranen för att bota olika åkommor. I andra delar av

världen ser synkretismen annorlunda ut men med liknande typer av inslag hämtade från andra religioner, animism och ockultism.

Detta borde få missiologiska implikationer både för missionärer som verkar i olika delar av den muslimska världen såväl som för kyrkan i Europa som möter olika muslimska folkgrupper. Många muslimer har en bakgrund där den religiösa utövningen möter de behov man möter i vardagen där gränsdragningen mellan övernaturligt och naturligt inte existerar. Frågan är hur bra en sekulariserad kyrka, där det övernaturliga inte längre är naturligt, kan möta dessa människors behov. Här har kyrkan i Europa och västvärlden mycket att lära från kyrkan i det globala syd där det både finns stor erfarenhet av den här typen av andlighet och att möta människor med en övernaturlig världsbild.

Ett annat intressant tema genom boken är de flerbottnade kulturella identitet som många muslimer har. I de flesta muslimska kontexter som beskrivs i boken tillhör människor två eller flera kulturer. Ett exempel är rysktalande muslimer. De talar oftast inte arabiska. I vissa fall påverkar inte Islam deras vardag i någon hög utsträckning. Samtidigt ser de sig som en del av den muslimska gemenskapen och håller den muslimska identiteten högt. Andra exempel är migranter i olika europeiska länder vars kulturella identitet kan vara en kombination av den muslimska identiteten, tillhörigheten till etniciteten eller hemlandet, och tillhörigheten med kulturen i det nya landet. Genom hela boken blir det tydligt hur svårt det är att separera kultur och religion.

Detta är ett ämne som jag är intresserad av att på olika sätt fördjupa mig i. Inte minst när det kommer till relationen mellan identitet och omvändelse bland människor med muslimsk bakgrund i svensk kontext. Det finns flera viktiga frågor att bearbeta som vad vi lägger i begrepp som kristen och muslim och vad det får för konsekvenser för människor som väljer att börja följa Jesus. Många gånger pressas människor med en muslimsk bakgrund, medvetet eller omedvetet, att ändra sin kulturella identitet och lämna sin befintliga gemenskap på ett sätt som inte sker bland västerlänningar som omvänder sig till en kristen tro. En del av problemet är det starka tryck det generellt finns bland muslimer mot att lämna Islam. Samtidigt finns det ett stort behov i kyrkan att fördjupa sin förståelse när det kommer till religion, kultur, Islam och efterföljelse av Jesus. Enligt bokens författare är det aldrig en religiös identitet eller tillhörighet som människor i första hand behöver lämna när de börjar följa Jesus. Snarare är det alla former av avgudadyrkan som behöver överges – allt som konkurrerar med lojaliteten till Jesus. Den typen av företeelser finns i alla miljöer, även kristna.

Ett av bokens huvudbudskap är att utmana ett essentialiserande förhållningssätt till Islam. Genom att lyfta fram en mängd olika exempel från Islams marginaler lyckas man verkligen med det. Samtidigt utelämnar boken delar av Islams huvudfrågor och det finns få exempel från arabiska sunni-muslimska folkgrupper i Mellanöstern.

Frågan om Islam eller för den delen Kristendomen har en inre kärna och en rätt uttolkning är intressant och högst relevant. De religionsvetare som talar om religiöst meningsskapande menar att olika religioners utövare i princip kan tolka sina religiösa urkunder hur som helst utifrån sin kontext och de frågor som där ställs. Så uttrycker sig Farah om det muslimska meningsskapandet i ett inledande kapitel i den här boken. En svensk religionsvetare som använder liknande formuleringar när han skriver om Islam, Kristendomen och Judendomen är den judiske professorn Eli Göndör. I Göndörs fall förstår han samtliga religioner på det här sättet. När det kommer till författarna till *Margins of Islam* och andra evangelikaler som talar om religiöst meningsskapande verkar det vara lite mer komplext. Man menar att det religiösa meningsskapandet sker i alla religioner. Samtidigt skiljer man mellan Bibeln, evangeliet och efterföljelsen av Jesus å ena sidan och religion å andra sidan. I den här förståelsen kan alla religioner, även de kristna, ta sig i princip vilka former som helst, vilket det är enkelt att hitta exempel på. Samtidigt tänker man att Bibeln, evangeliet och efterföljelsen av Jesus har en omistlig kärna, en rätt uttolkning. Frågan är om det är en rimlig distinktion. Bli evangelikal tro ett slags essentialiserande av den kristna tron medan man förstår alla andra religiösa traditioner utifrån religiöst meningsskapande? Jag kommer inte att försöka ge svar på de här frågorna i den här bokrapporten utan nöjer mig med att konstatera att det är ett ämne som jag gärna vill fortsätta att fördjupa mig i.

Källförteckning

Daniels, Gene och Warrick Farah (red). 2018. *Margins of Islam: Ministry in Diverse Muslim Contexts*. Littleton: William Carey Publishing.